

**A Kúria
mint felülvizsgálati bíróság
ítélete**

Az ügy száma: Pfv.III.21.140/2022/4. szám

A tanács tagjai: Salamonné dr. Piltz Judit a tanács elnöke

Dr. Zumbók Péter előadó bíró

Dr. Bajnok István bíró

Dr. Farkas Antónia bíró

Dr. Farkas Attila bíró

A felperes: Felperes1

(Cím2,

tartózkodási helye: Cím1)

A felperes képviselője:

Dr. Igyártó Ügyvédi Iroda

(Cím3,

ügyintéző: dr. Igyártó Gyöngyi ügyvéd)

Az alperes: Magyar Állam

Az alperes képviselője:

Dr. Papp Sándor ügyvéd

(Cím4)

A per tárgya: kártérítés megfizetése

A felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél:

alperes

A másodfokú bíróság neve és a jogerős határozat száma:

Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.199/2022/7.

Az elsőfokú bíróság neve és a határozat száma:

Fővárosi Törvényszék 38.P.20.956/2019/37.

Rendelkező rész

A Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartja.

Kötelezi az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 889.000 (nyolcszáznyolcvankilencezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

Indokolás

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

[1] A felperes házastársa 1961. november 8-án született, születésétől L.-n élt, az 1. 1. helyrajzi számú ingatlanon működő gyártól 50 méterre. Gyermekként a gyártelephez tartozó tenispályákon 8 éves korától teniszezett. Betegségének diagnosztizálása 2013. év végén kezdődött. A 2014. január 2-án elvégzett műtétjekor vett szövetminta feldolgozása alapján megállapítást nyert, hogy mellhártyadaganatban (mesotheliomában) szenved. A folyamatos gyógykezelések ellenére 2015. augusztus 8-án elhunyt. Betegségének az volt a kiváltó oka, hogy azbesztszálak kerültek a tüdejébe. Az azbeszt-szennyezettségnek való kitettség (azbeszt expozíció) időszaka az 1971-től 1992. év végéig terjedő időszakra tehető.

[2] 1963-ban alapították meg az É. Vállalatot, amelyhez tartozott a S.C. is mint gyáregység. A vállalat neve 1968. január 1-jétől C. és M.-re változott. 1971-ben a cementgyár mellé azbeszt-cement nyomócső gyártó üzem épült az 1. 1. helyrajzi számú és a z-i 435. helyrajzi számú ingatlanokon. Az ingatlanok tulajdonosa 1996. június 24-éig az alperes volt, kezelőként előbb a C. és M., majd az E. Vállalat lett az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezve.

[3] A gyárban 1971-től fehér azbeszt felhasználásával készült különféle azbeszt cement-nyomócsöveket gyártottak, és kis mennyiségben kék azbeszt felhasználásával tűzálló cementet. A cementgyártási technológia elsősorban porterhelést jelentett a környezet számára. Az azbesztcement üzemek működésének első két évtizedében a kezdetleges kis hatékonyságú portalanító berendezések miatt és az azbesztcement termékek, valamint azbeszttartalmú hulladékok óvatlan felhasználása miatt jelentős mennyiségű azbesztcementpor juthatott ki a környezetbe.

[4] Az alperes szervezeti átalakulás folytán 1981-ben alapította az E. Vállalatot, amelynek a tevékenységi körébe tartozott a mész-, cement- és azbesztcementgyártás. 1995. december 31-től átalakulás folytán az E. Vállalat jogutódja az E. Kft. lett, amelynek a tulajdonosa az Á. Rt. volt.

[5] 1996. június 24-én a l-i és a z-i ingatlanokra vonatkozóan az illetékes földhivatal törölte az alperes tulajdonjogát és az E. Vállalat kezelői jogát, ezt követően az ingatlanok tulajdonosa az E. Kft. volt. 2004. január 1-jén az E. Kft. végelszámolás, majd felszámolás alá került, a felszámolási eljárás befejezését követően 2017. április 6-án törölték a cégnyilvántartásból.

A kereseti kérelem és az alperes védekezése

[6] A felperes jogelődje módosított keresetében 100.000.000 forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kérte kötelezni az alperest.

[7] Állította, hogy a megbetegedése az azbesztcementgyár kiporzása miatt alakult ki, amelynek a közelében lakott. Az alperes felelősségét elsődlegesen a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 100. §-ára alapította. Arra hivatkozott, hogy az a tény, hogy a perbeli létesítmény a jogszabályokat nem sértve üzemelt, még nem zárja ki az ingatlan tulajdonosának a felelősségét. Hangsúlyozta, hogy az azbesztgyár működése szükségtelen zavarásnak minősül, amiért a föld tulajdonosa felelősséggel tartozik. Állította, hogy az E. Vállalatnak közvetlenül a lakókörnyezetbe való telepítése már önmagában szükségtelen zavarásnak minősül.

[8] Kiemelte, hogy a régi Ptk. 100. §-a a tulajdonost, nem pedig a dolog használóját kötelezi arra, hogy a dolog használata során tartózkodjon minden olyan magatartástól, amellyel másokat, különösen a szomszédait szükségtelenül zavarná. Szerinte a régi Ptk. 100

§-a mellett a 339. § is alkalmazandó, azzal összefüggésben megállapítható az alperes részéről a károkozó magatartás, annak jogellenessége és a kár bekövetkezte, ebből következően az alperes köteles magát a felelősség alól kimenteni. Arra hivatkozott, hogy az alperes 1988 óta ismerte az azbeszt rákkeltő hatását, ennek ellenére nem tiltotta be annak a felhasználását és őt 1993-ig a gyár működtetésével azbeszt expozíciónak tette ki.

[9] Másodlagosan arra hivatkozott, hogy az alperes mint az állami vállalat alapítója üzemtartónak minősül, ezért felelőssége a régi Ptk. 345. § (1) bekezdése alapján is fennáll. Álláspontja szerint az a körülmény, hogy az alperes saját alapítású vállalata volt a perbeli ingatlanok kezelője, áttöri azt az elvet, hogy a veszélyes üzemi tevékenység folytatója a vállalat, magát az alperest is üzemtartónak kell tekinteni.

[10] További érvelése szerint az alperes környezetszennyező magatartásával okozott kárért az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény (a továbbiakban: Ekv.) és a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény szabályai szerint is felel.

[11] A per során bekövetkezett elhalálozása folytán a perbe felperesként a jogutódja, a házastársa belépett.

[12] Az alperes érdemi ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte.

Az első- és másodfokú ítélet

[13] Az elsőfokú bíróság a 38.P.22.019/2016/29. számú ítéletével a keresetet elutasította. A másodfokú bíróság a 6.Pf.21.156/2017/5-II. számú ítéletével az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.

[14] A felperes felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúria a Pfv.I.21.179/2018/6. számú végzésével a fenti jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. Abban egyetértett a jogerős ítéletben foglaltakkal, hogy az alperes felelőssége a régi Ptk. 345. § (1) bekezdése alapján nem állapítható meg, a fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatója ugyanis az állami vállalat volt, és ezért ő minősült üzemtartónak. Abban is egyetértett az első- és másodfokú bírósággal, hogy az alperes felelőssége a perbeli időszakban az Ekv. alapján sem volt megállapítható, mert az emberi környezetet veszélyeztető tevékenység folytatója az állami vállalat volt.

[15] Ugyanakkor álláspontja szerint – ahogy azt a Pfv.I.20.474/2018/6. számú határozatában is kifejtette – a másodfokú bíróság a jogvita elbírálására irányadó időszakban hatályos jogszabályi rendelkezésekből és az általa hivatkozott 17/1992. (III. 30.) AB határozatban foglaltakból megalapozatlanul jutott arra a következtetésre, hogy a kezelői jog folytán a szomszédjogi szabályok alapján az alperesnek – a tulajdonos Magyar Államnak – a felelőssége nem áll fenn, mert a külső jogviszonyokban dologi jogi pozícióba a kezelő került. Kiemelte, hogy ez a körülmény csupán az állami vállalt felelősségét alapozza meg, de az államot mint az ingatlan tulajdonosát a dologi jogi jogviszonyokban nem mentesíti a szomszédjogi szabályok megsértéséből adódó felelősség alól. Hivatkozása szerint az állam mint az ingatlan tulajdonosa az ingatlant bármikor visszavehette a kezelőtől, és ebből következően az alperesnek az adott ügyben is módjában állt volna a tulajdonában álló ingatlanokon folyó tevékenységet felszámolni. Mindezekből arra a következtetésre jutott, hogy az alperes azzal, hogy az ingatlan használója által az egészséget károsító légszennyező tevékenységben megnyilvánuló zavaró szomszédjogi áthatást mint az ingatlan tulajdonosa nem akadályozta meg, az ingatlanait használó gyárral szemben semmilyen módon nem lépett fel, jogellenes mulasztásával a régi Ptk. 100. §-ába ütköző módon maga is közrehatott a kár

bekövetkeztében, ezért a régi Ptk. 344. § (1) bekezdése alapján a közös károkozás szabályai szerint egyetemleges felelősséggel tartozik.

[16] Kifejtette: az alperesnek mint a perbeli ingatlan tulajdonosának a kimentés körében azt kellett bizonyítania, hogy nem tudott vagy kellő gondosság mellett sem kellett tudnia arról, hogy az ingatlanán folytatott fokozott veszéllyel járó tevékenységgel összefüggésben a levegőbe kerülő és a környezetet szennyező azbeszt egészségkárosító és rákkeltő hatású. Ennek az eldöntésénél elengedhetetlennek tartotta annak az egyértelmű meghatározását, hogy a károkozó magatartás milyen időszakot fog át. Egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a vizsgálandó releváns időszak az 1971-től az 1992. év végéig terjedő időszak. Nem osztotta azonban az elsőfokú bíróságnak azt a jogi álláspontját, hogy az alperes a felróhatóság alól kimentette magát. Ebben a körben nem tartotta figyelmen kívül hagyhatónak, hogy az érintett időszak szinte teljes tartamában olyan tulajdoni viszonyok érvényesültek, amelyben az állami tulajdon dominanciája érvényesült, és ezért az általános elvárhatóság követelménye magával az állammal mint az adott gazdasági környezetben erőforrásaiból és monopolhelyzetéből adódóan sajátos helyzetben lévő jogalannyal szembeni elvárhatóságban konkretizálódik. Hangsúlyozta, hogy az alperes közjogi szerepét – ide nem értve a jogalkotást – is értékelve lehet megítélni, hogy a tulajdonjogából fakadó kötelezettségeit a tulajdonostól ebben a helyzetben általában elvárható elővigyázatosság és ellenőrzés mellett teljesítette-e. Utalt továbbá arra, hogy az alperes vagy szervei által a közfeladatai ellátása során szerzett ismeretek vagy azok, amelyekre megfelelő gondosság mellett szert tehetett volna, a vétkesség megítélése során nem hagyhatók figyelmen kívül. Lényegesnek tartotta, hogy az emberi környezet fokozott védelme a kimentés szempontjából mindenkor megköveteli a magasabb, egyúttal szigorúbb mérce alkalmazását. Szintén a kimentés körében tartotta figyelembe veendőnek azt a tény, hogy a Magyar Állam a rákkeltő anyagok és hordozók által előidézett ártalmak elleni védekezésről és ezek ellenőrzéséről szóló – az 1976. évi 12. törvényerejű rendelettel kihirdetett – egyezményhez való csatlakozással már különböző kötelezettségeket vállalt a rákkeltő anyagok és hordozók által előidézett ártalmak elleni védekezés és ellenőrzés körében. Emellett a 17/1975. (VI. 14.) MT rendelet 2. számú mellékletének 24. pontjának és a munkahelyek levegőtisztasági követelményeiről szóló MSZ 21461/1-1988. szabvány F.3.1. pontjának értékelése alapján tényként állapította meg: az alperes legkésőbb 1975-ig már arról mindenképpen tudott, hogy az azbeszt rákkeltő hatású, az azbeszt felhasználásával járó technológiák felhasználása során a munkavállalók munkavédelmi és munka-egészségügyi szempontból fokozott veszélynek vannak kitéve.

[17] A rendelkezésre álló adatok alapján ezért nem tartotta megállapíthatónak, hogy az alperes kétséget kizáróan bizonyította, az adott esetben úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, és e miatt felróhatóság nem terheli.

[18] A megismételt eljárásban – a kifejtettekre figyelemmel – tényként kezelendőnek tekintette, hogy a szomszédjog sérelmére alapított kárkötelem alanya az alperes, és a felperes jogelődjét ért nem vagyoni kár az ingatlantulajdonos alperes szükségtelen zavarásával mint jogellenes magatartással okozati összefüggésben keletkezett. Az elsőfokú bíróság számára előírta, hogy a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 3. § (3) bekezdésére figyelemmel az alperest hívja fel a felróhatóság alóli kimentés körében bizonyítási indítványai előterjesztésére és további bizonyítékai megjelölésére.

[19] Az elsőfokú bíróság a megismételt eljárásban meghozott ítéletével az alperest 40.000.000 forint felperes részére történő megfizetésére kötelezte, ezt meghaladóan a keresetet elutasította.

[20] A kár bekövetkezését, a felperes jogelődje egészségének és életének sérelmét a felek egyező előadása alapján tényként állapította meg. A műszaki szakvélemény és a tanúvallomások alapján rögzítette, hogy az alperes tulajdonában lévő ingatlanokon található üzemekben a gyártási folyamat során az azbesztkiporzás folyamatos volt, annak mértéke és minősége változott, és bár a szakvélemény szerint folyamatosan javuló tendenciát mutatott, a gyártás a fejlesztések ellenére soha nem érte el a teljes zártságot. Megítélése szerint a károkozó magatartás szempontjából a határértékeknek jelentősége nem volt. Figyelembe vette, hogy a kirendelt igazságügyi orvosszakértő szakvéleménye szerint a felperes jogelődje esetében az expozíció a kezdeti tünetek megjelenése előtt legalább 20 évvel, azaz 1993 előtt történhetett.

[21] Nem értett egyet az alperes által az előreláthatóság tekintetében előadottakkal. Kifejtette: az alperes előre látta, vagy legalábbis módjában volt előre látni azt, hogy az egészségre veszélyes azbeszt alapanyagként történő felhasználása sértheti más személyiségi jogát. Álláspontja szerint erre mutat az alperesnek az a szabályozása, amely a kiskorúak esetében már a nyolcvanas évek elején tiltotta az azbeszterheléses munkakör ellátását. Utalt arra is, hogy a hatókör, a pontos károsító mechanizmus és a kár lehetséges természete, mértéke ismeretének hiánya ezt az okságot nem szakította meg. Az okságot illetően releváns időszakot az 1971 és 1992 közötti időszakban határozta meg. Ezzel kapcsolatban értékelte, hogy a szakvélemények koherensek voltak, és csak annyiban szorultak pontosításra, hogy a felperes jogelődje nem 1976-ban, hanem 1971-ben született. Mivel pedig a felperes részéről bizonyíthatatlannak találta, hogy az ezt követő időszak jelentős volt a jogelődjének megbetegedése szempontjából, ezért a később hatályba lépett, felelősségkeletkeztető jogszabályi rendelkezéseket nem vizsgálta.

[22] A szomszédjogi felelősség fennállásának vizsgálatakor tekintettel volt a korábbi ítéletében és a Kúria végzésében kifejtettekre. Hivatkozott arra, hogy természettudományos módszerekkel a felperes jogelődje azbesztszál belégzésének, megtapadásának időpontját még megközelítőleg sem lehetett meghatározni. A betegség minimális lappangási idejének, a műszaki szakvéleménynek a kiporzás intenzitására vonatkozó megállapításainak és a felperes jogelődje lakhatására vonatkozó adatoknak a mérlegelése alapján megállapította, hogy az alperes felelőssége szempontjából az 1980-tól 1992-ig terjedő időszaknak volt kitüntetett szerepe, és ennek következtében a kimentésnek is ehhez az időszakhoz kellett igazodnia. Az alperes védekezésére figyelemmel rögzítette, hogy a magyarországi szabályozás az említett időszakban idomult az EGK tagállamok szabályaihoz. Érvelése szerint azonban ez önmagában nem igazolta, hogy csak a szabályozás időpontjában rendelkezésre álló ismeretek voltak elérhetőek az alperes számára. Az egyes jogszabályok alapján ugyanis megállapíthatónak tartotta, hogy az alperes tudott az azbeszt és az azbesztózis közötti összefüggésről, valamint az azbeszt rákkeltő hatásáról. Azt ugyanakkor logikailag belátható ténynek tartotta, hogy a munkahelyen kívül történt belégzés is káros az egészségre, és az azbeszt légmozgással kikerülhet a környezetbe. Emiatt azt a kérdést tartotta megválaszolandónak, hogy az alperes mit tett annak érdekében, hogy ez a rákkeltő hatás a kiporzás folytán az állampolgárait ne veszélyeztesse: kialakított-e a megfelelő epidemiológiai jelzőhálózatot, vizsgálta-e az azbesztózis kialakulásának hatásmechanizmusát, igazodott-e a szabályozása a tudomány akkori állásához, a munkahelyi azbesztózis kialakulásának ismeretében vizsgálta-e az esetleges környékbeli halmozódásokat, a kiporzás gátlása érdekében hozott-e szabályozókat, és gondoskodott-e azok betartatásáról.

[23] A műszaki szakvélemény alapján tényként állapította meg, hogy az s-i gyárban soha nem volt zárt az azbesztfelhasználás, és a nyolcvanas évek közepéig jutott ki a gyárból a legnagyobb mennyiségű azbeszt. Utalt azonban arra is, hogy a hetvenes és nyolcvanas évekre nézve nem állt rendelkezésre olyan mérési jegyzőkönyv, amely a gyár területén kívüli

azbeszterhelés vizsgálatáról készült volna. Ezek alapján rögzítette, hogy bár az alperes ebben az időszakban már tudott az azbeszt és az azbesztpor rákkeltő hatásáról, és arról is, hogy az belégzés útján levegőszennyezéssel is terjedhet, a hatósági ellenőrzést mégsem terjesztette ki a gyár környezetére. A nyolcvanas évek első felében felvett mérési jegyzőkönyvek alapján megállapíthatónak tartotta, hogy az alperesnek tudomása volt a nem megfelelő üzemeltetésről és annak veszélyeiről. Megjegyezte, hogy a fiatalokúakra a 6/1982. (VI. 12.) EüM rendelet határérték nélkül tiltotta a munkahelyi azbesztexpozíciót. Ebből azt a következtetést vonta le, hogy az alperes legkésőbb ekkor tisztában volt azzal, hogy a kiskorúak azbeszt kitettsége veszélyes.

[24] Mindezek miatt azt állapította meg, hogy az alperes nem tudta kimenteni magát a felelősség alól.

[25] A nem vagyoni kártérítés mértékének meghatározásánál figyelemmel volt az ítélezési gyakorlatra, a károsult körülményeire, életkorára és a társadalomban elfoglalt helyzetére. Kiemelte, hogy a felperes jogelődje a gyógyíthatatlan megbetegedésének tudatával, belátható időn belül bekövetkező halálával legkésőbb 2014-ben, 53 évesen szembesült. A halál biztos tudatát olyan pszichés megterhelésnek tekintette, amely súlyosan sértette a felperes jogelődjének egészséghez fűződő személyiségi jogát. Értékelte, hogy a felperes jogelődjének szembesülnie kellett azzal, hogy magára hagyja a családját, és ugyanazt éli át, mint az édesanyja, aki szintén ugyanilyen betegség miatt hunyt el. Figyelembe vette azonban azt is, hogy az elnehezült időszak relatíve rövidebb ideig tartott. Mindezen körülmények értékelése alapján a keresetben követelt nem vagyoni kártérítést eltúlzottnak tartotta, és az elszenvedett hátrányokat az ítélethozatalkori ár- és értékviszonyok figyelembevételével 40.000.000 forinttal tartotta kompenzálhatónak.

[26] A mindkét fél fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezett – a per főtárgya tekintetében a keresetnek részben helyt adó – rendelkezését helybenhagyta.

[27] Mindenekelőtt rögzítette, hogy a felperes személyes körülményeire vonatkozóan felmerült adatok, továbbá az orvosszakértői bizonyítás eredményeként a betegség lappangási idejére és az általános expozíciós időre nézve tehető megállapítások lehetővé tették az okozati összefüggés kétségmentes megállapítását. Arra is utalt, hogy bár az alperes az előreláthatóság (jogi okozatosság) hiányának bizonyítása érdekében indítványozta a további orvosszakértői bizonyítás lefolytatását, a kártérítési felelőssége szempontjából a feltett kérdések megválaszolásának nem volt ügydöntő jelentősége, és nem merült fel olyan adat, amely az említett körben tehető orvosszakértői megállapítások helyességét kétségessé tette volna. Emiatt azt állapította meg, hogy a régi Pp. 182. § (3) bekezdésének előfeltételei hiányoztak.

[28] Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást helyesnek tartotta, és az elsőfokú bíróság döntésével, annak indokaival is egyetértett.

[29] A fellebbezésekben előadottakkal kapcsolatban kiemelte: az alperes az 5/2022. (IV. 14.) AB határozatra figyelemmel a másodfokú eljárásban már nem hivatkozott arra, hogy a kezelői jog a kártérítési felelősségét kizárja. Az említett AB határozat indokai közül utalt – egyebek mellett – arra, hogy „még kivételesen sem értékelhető az állam mint tulajdonos javára, hogy az állam mint közjogi szereplő engedélyezte, illetőleg hivatalos tudomása ellenére mulasztásával eltűrte valamely állami tulajdonban álló ingatlanon a nyilvánvalóan környezetszennyező tevékenységet akkor, amikor erre vonatkozóan már egyértelmű jogszabályi rendelkezések voltak hatályban”. Figyelembe vette, hogy az Ekv. lehetővé tette az állam mint tulajdonos, illetőleg egyben mint a közhatalom gyakorlója környezet védelmére

vonatkozó szabályok betartására és betartatására vonatkozó, jogszabályokban is kifejezetten nevesített kötelezettség elmulasztása miatti felelősségének vizsgálatát.

[30] A perben lefolytatott szakértői bizonyítás eredménye alapján egyértelműen alátámasztottnak tekintette, hogy a felperes jogelődje mesothelioma megbetegedését azbeszt expozíció okozta, és az 1992 előtt nem zárt gyártási technológiát alkalmazó állami vállalat környezetében élőként esetében az azbeszt belégzés kóroki szerepe fennállt. Kifejtette, hogy a lakókörnyezetben egészségkárosító módon végzett azbesztcement gyártás az Ekv. 38. § (1) bekezdésének megsértését jelentette, és a Kúria végzése szerint az alperes azzal, hogy az ingatlanát használó állami vállalat légszennyezéssel járó, a szomszédos ingatlanok használójának egészségét károsító üzemi tevékenységének folytatását nem akadályozta meg, tulajdonosként a régi Ptk. 100. §-ából fakadó kötelezettségét megszegte. A felülbírálat korlátai között az alperes e magatartása és a felperes kára közötti okozati összefüggés fennállásának és az alperes magatartása felróhatóságának kérdésében foglalt állást, továbbá vizsgálta, hogy a felperes jogelődje sérelmének kiegyensúlyozására alkalmas-e az elsőfokú bíróság által megállapítottnál alacsonyabb összegű nem vagyoni kártérítés.

[31] Rámutatott: az okozati összefüggés minden olyan esetben fennáll, amikor a kérdéses ok – az általános élettapasztalat szerint – alkalmas a károsító eredmény létrehozására; a releváns oksági kapcsolat fennállásához pedig a károkozónak általánosságban, bármilyen kár bekövetkezésének a lehetőségét, és nem a bekövetkező kár mértékét kell előre látnia.

[32] Az alperes részéről sem vitatott tényként vette figyelembe, hogy a felperes jogelődjének halálát eredményező megbetegedése és az alperes tulajdonában lévő ingatlanon folytatott, azbeszt felhasználásával járó tevékenység között ténybeli okozati összefüggés állt fenn: ha az alperes még azelőtt fellépett volna a kezelő tevékenységének emberi egészséget veszélyeztető jellegének megszüntetése érdekében, hogy a felperes jogelődje belélegezte a megbetegedését okozó azbesztszálakat, a felperes jogelődje nem betegedett volna meg.

[33] Egyetértett az elsőfokú bíróságnak azzal, a korabeli jogi szabályozás [17/1975. (VI. 14.) MT rendelet] értékelésén alapuló megállapításával, amely szerint az alperes már 1975-ben tudta, hogy az azbeszt egészségkárosító hatású, tüdőrákot okozhat. Az azbesztszál koncentrációra vonatkozó előírásokra, határértékekre tekintettel az alperes részéről azt is ismertnek tekintette, hogy a levegőbe kerülő azbeszt belégzésével okozhat daganatos megbetegedést a munkavállalóknak. Ebből következően az alperes részéről előreláthatónak tartotta, hogy ha az azbesztet feldolgozó technológia nem kellően zárt, a munkafolyamatok, védőrendszerek korszerűtlenek, akkor a levegőbe kiporzással kerülő azbesztszálak veszélyeztetik a munkavállalók egészségét. Az alperes részéről ugyancsak előreláthatónak tekintette, hogy a légkörbe került azbesztport és azbesztszálakat nemcsak a munkavállalók, hanem a környezetben élők is belélegezhetik, ami nekik is megbetegedést okozhat; továbbá a légkörbe került azbeszt mindaddig veszélyt jelent az üzem közelében élők egészségére, amíg az alperes meg nem teszi az emberi egészséget veszélyeztető tevékenység megszüntetéséhez szükséges, a régi Ptk. 100. §-a által megkövetelt tulajdonosi intézkedéseket. Mindezekre figyelemmel a jogi okozatosságot is megállapíthatónak tartotta, mind a kezelő tevékenysége, mind az alperes tulajdonosi kötelezettségeinek elmulasztása miatt.

[34] Helyesnek találta az elsőfokú bíróságnak azt a műszaki szakvéleményen alapuló megállapítását is, hogy az érintett időszakban az alperes előtt ismertté váltak a gyár működésének hiányosságai, és azok a lehetséges műszaki megoldások, amelyekkel az azbesztszálak üzemén kívül kerülése megakadályozható, vagy a kiporzás mértéke csökkenthető lett volna. Ehhez képest az alperes részéről tartotta szükségesnek annak bizonyítását, hogy minden, az adott helyzetben általában elvárhatót megtett annak érdekében, hogy a gyár környezetében élők egészségét megóvja. Ezzel kapcsolatban utalt arra, hogy az

1977. évi VI. törvény alapján az államnak az ellenőrzésre és a vállalat megszüntetésére jogosító tulajdonosi jogosítványai voltak, az állami tulajdonban álló ingatlanok kezeléséről szóló 9/1969. (II. 9.) Korm. rendelet korabeli rendelkezései, majd a földről szóló 1987. évi I. törvény akkori szabályai alapján az állam a kezelői jogot visszavonhatta, azaz volt cselekvési lehetősége a régi Ptk. 100. §-át sértő, az egészséget veszélyeztető, környezetszennyező tevékenység megszüntetése érdekében. Megítélése szerint ezért az adott helyzetben általában elvárható volt az alperestől, hogy a rendelkezésére álló tulajdonosi eszközökkel éljen: kísérje figyelemmel a kezelő által folytatott ipari tevékenységet, hívja fel a kezelőt a tevékenysége környezetszennyező jellegének megszüntetésére, a felhívás eredménytelensége esetén pedig a kezelői jogot vonja meg. Ezzel szemben megállapította, hogy az alperes tulajdonosként semmilyen intézkedést nem tett a releváns időszakban, holott rendelkezett azokkal az ismeretekkel, amelyek szükségessé tették volna a tulajdonosi közbeavatkozást. Hivatkozása szerint ennek hiányában, önmagában a megfelelő munka- és környezetvédelmi intézményrendszer működtetésére hivatkozással az alperes a felelősség alól nem mentesülhetett. A felróhatóság hiányát azon az alapon sem tartotta megállapíthatónak, hogy magyar jogszabályi környezet az EGK szabályokkal megegyezett, vagy annál szigorúbb volt.

[35] Mindezekre tekintettel helytállónak minősítette az elsőfokú bíróságnak azt a megállapítását, hogy az alperes a régi Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján felel a felperes jogelődjének okozott károkért.

[36] A nem vagyoni kártérítés mértéke kapcsán hangsúlyozta, hogy az eset egyedi körülményeiből kellett kiindulni, és ahhoz képest a más ügyekben hozott ítéletekkel megállapított kártérítéseknek – a teljes ténybeli azonosság hiányában – csupán orientáló szerepe lehetett. Utalt arra, hogy az elsőfokú bíróság a régi Pp. 206. § (1) és (3) bekezdésének megfelelő, okszerű mérlegelése eredményeként határozta meg az ítélethozatalori ár- és értékviszonyok alapján a sérelmek kiegyensúlyozására alkalmas pénzbeli kártérítés összegét. Kiemelte: a felperes jogelődje a születéskor várható élettartamánál fiatalabban, 54 évesen hunyt el, a betegsége testi-lelki szenvedéssel járt, és a 2011-től kezdődően jelentkező tünetek visszatérően a kezelését tették szükségessé, az életének utolsó, mintegy másfél évét pedig azzal a tudattal kell leélnie, hogy betegsége a kezelése ellenére mindenképpen halálához vezet. Emiatt a nem vagyoni kártérítés mértékének az alperes fellebbezésében kért leszállítására nem látott lehetőséget.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

[37] A jogerős ítélet ellen az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyben elsődlegesen annak hatályon kívül helyezését és a kereset teljes elutasítását, másodlagosan a jogerős ítélet hatályon kívül helyezése mellett az első- vagy másodfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte.

[38] Megsértett jogszabályhelyként a régi Pp. 3. § (3) bekezdését, 164. § (1) bekezdését, 177. § (1) bekezdését, 182. § (3) bekezdését és 206. § (1) bekezdését, valamint a régi Ptk. 339. § (1) bekezdését jelölte meg.

[39] A régi Ptk. 339. § (1) bekezdésének megsértése körében kifejtette: változatlan jogi álláspontja szerint az adott ügyben a bekövetkezett kár és a károkozó magatartás közötti okozati összefüggés részét képező előreláthatóság, azaz a jogi okozatosság hiányzik, így nem áll fenn a kártérítő felelősség konjunktív feltétele, az okozati összefüggés bizonyítottsága, amely a felperes terhére esik.

[40] Hangsúlyozta: a perben különösen nagy jelentősége van az előreláthatóság szempontjából annak a kérdésnek, hogy melyik időpillanatban kell vizsgálni a halálos megbetegedés mint lehetséges jogkövetkezmény (azaz a kár) bekövetkeztének lehetőségét. Álláspontja szerint ebben a kérdésben az általa már az elsőfokú eljárásban indítványozott,

majd a másodfokú eljárásban fenntartott bizonyítási indítványoknak megfelelően lefolytatott, kiegészített bizonyítás eredményeként a jelenlegi adatoknál pontosabb, konkrétabb adatok és időintervallum lehetne meghatározható; amennyiben azonban a fenti bizonyítás lefolytatása sem vezetne eredményre, a számára legkedvezőbb, azaz a lehető legkorábbi időpontot lehet figyelembe venni, amely a felperes jogelődjének születési éve, 1975. Utalt arra is, hogy a Kúria a Pfv.I.21.196/2018/8. számú végzésében a betegség kialakulására az 1971-től 1992. év végéig terjedő időszakot vette alapul.

[41] Kiemelte, hogy a Kúriának az ítélet hatályon kívül helyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2014. (VI. 30.) PK véleményének 4. pontjával összhangban az okozatosság tekintetében releváns időszak nemcsak – az elsőfokú bíróság indokolását idézve – „átértékelésre kerülhetett” volna, hanem azt át kellett volna értékelni.

[42] Okfejtése szerint az okozati összefüggés kapcsán meg kell különböztetni a ténybeli és jogi okozatosságot, az utóbbi vonatkozásában az oksági láncolatban figyelembe veendő szakasz tartamát döntően befolyásolja, hogy a károsodásra vezető eseménysor elindítója láttat-e, illetve láthatta-e a bekövetkező eredményt. Ezzel összefüggésben hivatkozott a BH 1984.195. és BH 2008.299. számon megjelent eseti döntésekre, a BDT 2016.3577. és BDT 2013.2893. számon közzétett jogesetekre, valamint a szerződésen kívüli kártérítési felelősséget feldolgozó szakirodalmi álláspontokra. Mindezekből arra következtetett: a károkozó magatartás és a kár között csak akkor áll fenn okozati összefüggés, ha a károkozó a károkozás időpontjában „a kár bekövetkeztét előre láthatta”, ekként a károkozó csak akkor marasztalható, ha a felperes az okozati összefüggés részeként bizonyítja, hogy a folyamatindító azbesztexpozíció eseménye bekövetkeztekor (időpontjában) előre láthatta a felperes jogelődjének súlyos – akár halálos eseménnyel járó – megbetegedésének lehetőségét.

[43] Megítélése szerint téves a másodfokú bíróságnak az a megállapítása, hogy mivel előre láthatta a kár bekövetkezését, így a jogi okozatosság fennálltát alaptalanul vitatta. Az ebben a vonatkozásban az elsőfokú ítéletben kifejtetteket nem tartotta alkalmasnak arra, hogy az adekvát kauzalitás tanának általa idézett és az ott ismertetett bírósági döntésekben is megnyilvánuló jogirodalmi álláspontját cáfolják, mivel abból az következik, hogy a magyar bírósági gyakorlat a kár és a károkozó magatartás közötti okozati összefüggést csak akkor tartja megállapíthatónak, ha „a károkozó a bekövetkező eredményt, mint kárt előre láthatta”. Rámutatott: mindezek alapján a jogi okozatosság fennálltához nem elég annak bizonyítása, hogy „az egészségre veszélyes azbeszt alapanyagként történő felhasználása sértheti más személyiségi jogát”, a felperesnek kifejezetten azt kellett volna bizonyítania, hogy az állam előre láthatta az azbeszt alapanyagként történő felhasználása következtében gyárban nem dolgozó helyi lakosok halálos megbetegedésének lehetőségét, amellyel kapcsolatban döntő jelentősége van a felperesi jogelőd azbeszt expozíciója időpontjának.

[44] Ezzel összefüggésben arra hivatkozott: az S. a jelen perben és a Fővárosi Törvényszék előtt 39.P.24.201/2017. szám alatt indított, hasonló tényálláson alapuló perben adott, valamint az N. szakvéleményei alapján a felperes jogelődje károsodásának legvalószínűbb időpontja 1976-1986. évek közötti időszakra esik, ezért csak az 1986-ig tanúsított magatartása tekintetében vizsgálható, hogy a folyamatindító azbeszt expozíció időpontjában láthatta előre a felperes jogelődjének súlyos, akár halálos eredménnyel járó megbetegedése bekövetkezését. Utalt arra is, hogy a P. szakvéleményében általánosságban egyetértett azzal, hogy az expozíció kezdete után a megjelenő új mesotheliomás esetek gyakorisága 30-40 év múlva volt a legmagasabb.

[45] Mindezeket a következőképpen összegezte. Vagy azt lehet megállapítani, hogy a felperes jogelődjének megbetegedését okozó folyamatindító azbesztexpozíció legvalószínűbb időpontja 1976. és 1986. közé esik, amely esetben az okozati összefüggés részét képező előre láthatóság 1986. év végéig vizsgálható. Vagy arra lehet következtetni, hogy folyamatindító

azbesztexpozíció bekövetkezését valószínűség szintjén sem lehet megállapítani, amely esetben a felperes jogelődjének folyamatindító azbesztexpozíciója akár a születése (1961. november 8.) után nyomban bekövetkezhetett, ezért a kár és a károkozó magatartás közötti okozati összefüggés részét képező előre láthatóság (jogi okozatosság) az érintett születésének időpontjára (1961.) nézve vizsgálható, mivel a felperes a jogi okozatosságot a születést követő időszakra nem tudta bizonyítani.

[46] Kiemelte, hogy az EGK és az ő azbeszttel kapcsolatos szabályozásának összevetése alapján sem ő, sem a nála jóval fejlettebb EGK, illetve Európai Unió tagállamai nem látták előre a lakossági azbeszt expozíció lehetséges következményeit. Úgy gondolták, hogy létezik az azbesztpor kibocsátás kapcsán olyan légszennyezettségi határérték, amelynek betartása mellett a rákbetegség kockázata nem áll fenn, továbbá az azbesztpor légszennyezettsége kapcsán csak a gyártó üzem munkavállalóit tekintették veszélyeztetettnek, a lakosságot pedig nem. Kitért arra is, hogy az igazságügyi műszaki szakértői vélemény szerint az érintett állami vállalat esetében is „a mért értékek a technikai határértéket nem haladták meg, a nemzetközi eredményekkel összehasonlítva megfelelnek egy forgalmas nagyvárosban élők azbeszterhelésének”.

[47] Mindezek alapján a Kúria hatályon kívül helyező végzése után is irányadónak tekintette az elsőfokú bíróság 38.P.22.019/2016/29. számú ítélete indokolásában tett megállapítást, amely szerint „eredménnyel bizonyította, hogy nem volt általában elvárható a nyolcvanas években, illetve a kilencvenes évek elején annak az információnak az ismerete, hogy az azbesztkiporzás a szakértői véleményben meghatározott hatókörben és valószínűséggel, határértékre tekintet nélkül egészségkárosító hatású, halálos betegséget okozhat”. Ervelése szerint tehát a perben vizsgált időszakban a felperes jogelődjének folyamatindító azbeszt expozícióját nem láthatta előre, ezért hiányzik a kár és a megbetegedés közötti okozati összefüggés részét képező előre láthatóság (jogi okozatosság), vagyis az okozati összefüggés bizonyítottsága, amely a felperes terhére esik.

[48] Állította, hogy a kár és károkozó magatartás közötti okozati összefüggés bizonyítottsága esetére is igazolta, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben „tőle” elvárható volt. A Kúria Pfv.I.21.179/2018/6. számú végzésében foglalt útmutatással kapcsolatban kifejtette: a Kúria által említett „közjogi szerepét” jogalkotással valósítja meg, viszont a Legfelsőbb Bíróság Pf.V.24.375/1998/9. számú ítélete alapján a polgári bíróság nem állapíthatja meg, hogy a jogalkotó a jogalkotás sérelmezett elmulasztásával jogellenességet követett el.

[49] A kimentés körében hivatkozott arra is, hogy a perben vizsgált időszakban a munkavédelem és munkaegészségügy, valamint a környezetvédelem vonatkozásában olyan szervezetrendszer alakított ki, ami az akkori műszaki fejlettségi szinten maximálisan biztosította a munkavállalók – köztük az üzem dolgozóinak – egészségügyi védelmét és a szabályok betartásának ellenőrzését. Utalt továbbá az igazságügyi műszaki szakértő megállapítására, amely szerint a környezetvédelmi szervezeten keresztül rendszeresen ellenőrizte az üzem levegőszennyezését, ugyanakkor ez az ellenőrzés káros azbeszt terhelést nem állapított meg. Álláspontja szerint a kor adott színvonalán minden tőle elvárható intézkedést megtett annak érdekében, hogy azbesztózis okozta súlyos megbetegedés ne fordulhasson elő, ebből kifolyólag hiányzik a magatartásának felróhatósága.

[50] Tévesnek tartotta a másodfokú bíróság 6.Pf.20.206/2022/7. számú jogerős ítélete indokolásának azt a részét, amely szerint a károkozó magatartás (a felperes jogelődjének megbetegedése) időpontja bizonyítási nehézségeit nem az okozati összefüggés körében értékeli (a felperes terhére), hanem ezt a kimentés, azaz a felróhatóság körébe helyezi át megállapítva, hogy az a körülmény, hogy a károkozó magatartás pontos időpontját lehetetlen megállapítani, az ő terhére esik. Noha az adott ügyben hozott jogerős ítélet ezt nem

tartalmazta, de az indokolások tartalma álláspontja szerint rávilágít arra, hogy a bíróságok nem vették figyelembe, illetve tévesen értelmezték a bizonyítási teherrel, az előreláthatósággal és ezzel összefüggésben a károkozás kardinális jelentőségével kapcsolatos jogi érvelését. Ezzel ellentétben előadta, hogy a kárt, a károkozó magatartást és a kettő közötti okozati összefüggést a károsult felperesnek kell bizonyítania, és a bizonyítás sikertelenségének következményei is őt terhelik. Ezért kifogásolta, hogy a másodfokú bíróság a régi Pp. 3. § (3) bekezdésében és 164. § (1) bekezdésében foglaltakat szerinte megsértve, jogszabálysértő módon nem értékelte a bizonyításra köteles felperes terhére a jelen perben bizonyításra szoruló tények – így a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésében írt feltételek közül az okozati összefüggés megléte – bizonyítatlan voltát, és az okozati összefüggés nem bizonyított volta ellenére jogszabálysértő módon kötelezte kártérítés megfizetésére.

[51] Sérelmezte, hogy a halálos megbetegedést okozó azbesztszálnak a felperes jogelődje tüdejében való megtapadásának időpontjára nézve a perben rendelkezésre álló, egymással ellentmondásos szakértői álláspontokat az általa felajánlott bizonyítás fogantatásával nem kísérelte meg tisztázni annak ellenére, hogy a mellőzött bizonyítás fogantatásával a jelenlegi adatoknál pontosabb, konkrétabb adatok és időintervallum állna rendelkezésre. Mindezek alapján érvelése szerint a jogerős ítélet a régi Pp. 177. § (1) bekezdését és a 182. § (3) bekezdését azzal sértette meg, hogy a perben irányadó tényállás megállapításához szükséges különleges szakértelmet részben mellőzve, az egymással ellentmondásban álló igazságügyi szakértői vélemények közül egyet kiválasztva, a nyilvánvalóan fennálló ellentmondás feloldását meg sem kísérelve állapította meg az ítélet alapjául szolgáló tényállást. Hangsúlyozta: mindez azt is eredményezte, hogy az eljáró bíróságok aggályos szakvélemény alapján állapították meg a tényállást, és ezzel a régi Pp. 206. § (1) bekezdését is megsértették.

[52] Indítványozta valamennyi érintett szakértő – részben ismételt – együttes meghallgatását, vagy az E. felülvizsgálati szakvéleményének beszerzését, arra figyelemmel, hogy az elsőfokú bíróság előtt folyamatban lévő (folyamatban volt) azbesztózással összefüggő kártérítési perekben beszerzett igazságügyi orvosszakértői vélemények egymástól olyan eltérést mutatnak, amelyek közti ellentmondások csak ilyen módon oldhatók fel.

[53] A felperes felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős ítélet hatályában fenntartását kérte.

A Kúria döntése és jogi indokai

[54] A felülvizsgálati kérelem nem megalapozott.

[55] A Kúria a régi Pp. 275. § (2) bekezdése szerint a felülvizsgálati kérelem keretei között eljárva, a felülvizsgálati eljárás eredményeként azt állapította meg, hogy a jogerős ítélet az alperes által megjelölt és érdemben vizsgálható okokból nem jogszabálysértő.

[56] Az alperes felülvizsgálati támadása lényegében háromirányú volt: egyrészt a kártérítési felelősség feltételei közül az okozati összefüggés és a felróhatóság hiányát, s ezáltal a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésének megsértését, másrészt az okozati összefüggés tekintetében a bizonyítási teher régi Pp. 3. § (3) bekezdésének és 164. § (1) bekezdésének meg nem felelő alkalmazását, harmadrészt a tényállás egymásnak ellentmondó, és ebből az okból aggályos szakvélemények alapján történt, a régi Pp. 177. § (1) bekezdését, 182. § (3) bekezdését és 206. § (1) bekezdését is sértő megállapítását állította. Ezek a hivatkozások azonban az alábbiakban részletezettek miatt csupán részben voltak érdemben vizsgálhatóak.

[57] A Kúria a korábbi felülvizsgálati eljárásban hozott hatályon kívül helyező végzésében az okozati összefüggés fennállásának kérdésében már állást foglalt. Rögzítette: az alperes azzal, hogy az ingatlan használója által az egészséget károsító légszennyező tevékenységben megnyilvánuló zavaró szomszédjogi áthatást mint az ingatlan tulajdonosa nem akadályozta meg, az ingatlanait használó gyárral szemben semmilyen módon nem lépett fel, a jogellenes mulasztásával a régi Ptk. 100. §-ába ütköző módon maga is közrehatott a kár bekövetkeztében, ezért a régi Ptk. 344. § (1) bekezdése alapján a közös károkozás szabályai szerint egyetemleges felelősséggel tartozik. Erre figyelemmel a megismételt eljárásban tényként kezelendőnek nevezte, hogy a szomszédjog sérelmére alapított kárkötelem alanya az alperes, és a felperes jogelődjét ért nem vagyoni kár az ingatlantulajdonos alperes szükségtelen zavarásával mint jogellenes magatartással okozati összefüggésben keletkezett. Ehhez képest a megismételt eljárásban a felróhatóságról való döntést tartotta szükségesnek, és ennek érdekében meghagyta az elsőfokú bíróságnak, hogy az alperest a kimentés körében hívja fel a bizonyítási indítványai előterjesztésére és további bizonyítékai megjelölésére.

[58] Az alakilag jogerős határozatok közül anyagi jogerőhatás az ítélethez, a vele egy tekintet alá eső (ítélthatályú) határozatokhoz és – kivételesen – egyes végzésekhez kapcsolódik. A Kúriának a régi Pp. 275. § (4) bekezdésén alapuló, a jogszabálysértő határozatot hatályon kívül helyező és az ügyben eljáró első- vagy másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasító végzése nem tartozik e határozatok közé (Kúria Pfv.V.21.446/2018/6.). A régi Pp. 275. § (5) bekezdése ugyanakkor tartalmazza, hogy ha a Kúria az első- vagy másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja, a hatályon kívül helyező végzésben az új eljárás lefolytatására vonatkozóan kötelező utasításokat ad. Ezeket az utasításokat a bíróságnak az új eljárás során be kell tartania, azoktól nem térhet el (Kúria Kfv.II.37.920/2014/5., Kfv.III.35.281/2015/5.). A megismételt eljárás során eljáró bíróság a Kúria hatályon kívül helyező végzésében elrendelt bizonyítást köteles lefolytatni, döntése meghozatalánál a határozatban kifejtett jogi állásponthoz kötve van, azzal ellentétes vagy attól eltérő határozatot nem hozhat (Kúria Pfv.I.20.850/2016/6.). A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa a Jpe.III.60.037/2022/12. számú végzésében szintén megállapította, hogy a jogerős ítéletet hatályon kívül helyező, az ügyben eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására, új határozat hozatalára utasító kúriai végzésben foglalt iránymutatás köti a megismételt eljárásban eljáró bíróságot. A Kúria az esetleges felülvizsgálati eljárásban ezért csak azt vizsgálhatja, hogy a megismételt eljárásra utasított bíróság eleget tett-e a hatályon kívül helyező végzésben foglalt meghagyásnak, és az ügyben eljáró bíróságok a korábbi, a jogkérdést már elbírált végzésben foglaltakkal összhangban álló döntést hoztak-e.

[59] Mindezek miatt az alperes által a megismételt eljárásban kért felülvizsgálat már nem terjedhetett ki az okozati összefüggés mint a kártérítési felelősség szükségképpeni feltétele fennállásának újbóli értékelésére, és ezzel kapcsolatban annak eldöntésére, hogy a jogi okozatosság az előreláthatóság szabályának alkalmazásával megállapítható volt-e. Ebből következően a régi Pp. 3. § (3) bekezdésének és 164. § (1) bekezdésének megsértésére alapított felülvizsgálati támadás érdemi vizsgálata egyáltalán nem, míg a régi Ptk. 339. § (1) bekezdésének sérelmén nyugvó hivatkozás megalapozottságának megítélése csak részben, a kimentés eredményessége kapcsán volt lehetséges.

[60] Noha a Kúria a korábbi hatályon kívül helyező végzésében az akkor rendelkezésre állt peradatok alapján a felróhatóság kérdésében állást foglalni nem tudott, ebben a körben is több

lényeges, a megismételt eljárásban irányadónak tekintendő megállapítást tett. A mentesülés érdekében az alperes részéről annak bizonyítását tartotta szükségesnek, hogy nem tudott vagy kellő gondosság mellett sem kellett tudnia arról, hogy az ingatlanán folytatott fokozott veszéllyel járó tevékenységgel összefüggésben a levegőbe kerülő és a környezetet szennyező azbeszt egészségkárosító és rákkeltő hatású. Ehhez elengedhetetlennek tartotta a károkozó magatartás idejének meghatározását, amelyet az 1971-től 1992 végéig terjedő időszakkal azonosított. Kiemelte, hogy az említett időszak szinte teljes tartamában az állami tulajdon dominanciája érvényesült. Emiatt hangsúlyozta: az alperes közjogi szerepét – ide nem értve a jogalkotást – is értékelve lehet megítélni, hogy a tulajdonjogából fakadó kötelezettségeit a tulajdonostól ebben a helyzetben általában elvárható elővigyázatosság és ellenőrzés mellett teljesítette-e. Ezzel összefüggésben pedig nem tartotta figyelmen kívül hagyhatónak az alperes vagy szervei által a közfeladatai ellátása során szerzett ismereteket, vagy azokat, amelyekre megfelelő gondosság mellett szert tehetett volna. Rámutatott arra is, hogy az emberi környezet fokozott védelme a kimentés szempontjából mindenkor megköveteli a magasabb, egyúttal szigorúbb mérce alkalmazását.

[61] A másodfokú bíróság a fentieket is figyelembe véve, helytállóan tulajdonított jelentőséget annak, hogy az alperes tulajdonosként a kérdéses időszakban élt-e a jogszabályok által biztosított, az egészséget veszélyeztető, környezetszennyező tevékenység megszüntetéséhez szükséges cselekvési lehetőségeivel. E körben – ahogyan a Kúria ismertetett tartalmú hatályon kívül helyező végzésének indokolása is rögzítette – nem az alperes jogalkotói feladatainak teljesítését kellett értékelni, nem jogalkotással (annak elmulasztásával) okozott kár megtérítéséről volt szó, és ezért a felülvizsgálati kérelemben előadottakkal szemben az immunitás kérdése sem merülhetett fel. Ehelyett mindkét fokú bíróság helyesen indult ki abból, az aggálymentesnek minősülő és a felülvizsgálati kérelemben sem vitatott műszaki szakértői vélemény alapján megállapítható tényből, hogy a gyár működésének hiányosságai, és egyúttal az azbesztszálak üzemén kívül kerülésének megakadályozására, vagy a kiporzás mértékének csökkentésére alkalmas műszaki megoldások – a betegség minimális lappangási idejére, a kiporzás intenzitására és a felperes jogelődjének lakhatására vonatkozó adatok ismeretében, mérlegeléssel meghatározott – 1980-tól 1992-ig terjedő időszakban az alperes előtt ismertté váltak. Az ehhez képest indokolt és a jogszabályok által lehetővé tett tulajdonosi eszközöket a másodfokú bíróság tételesen nevesítette: az alperes ellenőrizhette volna az ingatlant kezelő állami vállalat tevékenységét, felhívhatta volna annak környezetszennyező jellegének megszüntetésére, végső soron pedig rendelkezhetett volna a vállalat megszüntetéséről vagy a kezelői jog visszavonásáról. A felsorolt eszközök széles körű közbeavatkozást engedtek az alperes számára, azokat mégsem gyakorolta. Ezeket, a gyár környezetében élők egészségének megóvása érdekében is szükséges konkrét intézkedéseket önmagában a felülvizsgálati kérelemben is részletesen bemutatott, a munkavédelem, a munkaegészségügy és a környezetvédelem területén kialakított szervezetrendszer működtetése nem pótolhatta. Mint ahogy a kimentés sikerességét a megfelelő, esetenként az EGK szabályozásánál is szigorú jogszabályi környezet megteremtése sem eredményezhette.

[62] Következésképpen helytálló volt a perben eljáró bíróságoknak az az egyező végkövetkeztetése, hogy az alperes felróhatóság hiányában a felelősség alól nem mentesülhetett, és a régi Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján a felperes jogelődjének okozott károkért kártérítési felelősség terheli.

[63] A harmadikként megjelölt felülvizsgálati támadás esetében az alábbiakra kellett tekintettel lenni. A felülvizsgálati kérelem egymással szorosan összefüggő kötelező tartalmi kellékei a jogszabálysértés és a megsértett jogszabályhely megjelölése, valamint annak kifejtése, hogy a fél a határozat megváltoztatását milyen okból kívánja [rég. Pp. 272. § (2) bekezdés]. Ezen együttes törvényi feltételeknek a fél akkor tesz eleget, ha egyrészt a megsértett jogszabályhelyet konkrétan megjelöli, másrészt pedig a hivatkozott jogszabálysértést tartalmilag is körülírja, az arra vonatkozó jogi álláspontját kifejti, vagyis ha a jogszabálysértésre való hivatkozása indokait is ismerteti. Ha a fél a felülvizsgálati kérelmében több, egymástól elkülönülő jogszabálysértésre hivatkozik, valamennyi hivatkozásának rendelkeznie kell az előzőekben meghatározott tartalmi követelményekkel [1/2016. (II. 15.) PK vélemény 3. és 4. pontja]. Érdemben csak azok a hivatkozások vizsgálhatók, amelyek esetében a rég. Pp. 272. § (2) bekezdésében meghatározott tartalmi követelmények maradéktalanul teljesültek [Kúria Pfv.V.20.301/2015/6. (BH 2015.307.)].

[64] Ezzel szemben az alperes a felülvizsgálati kérelmében a szakértői bizonyítás hiányosságaira, a szakvéleményeknek az ellentmondásosságuk miatti aggályosságára csak általánosságban hivatkozott. A felülvizsgálati eljárásban, annak rendkívüli perorvoslati jellege miatt viszont konkrétan meg kellett volna jelölnie az állított jogszabálysértés indokait, és ezzel kapcsolatban nem volt elegendő visszautalni a korábbi beadványaira (Kúria Jpe.60.004/2023/7.). Ezen túlmenően tekintettel kellett lenni arra, hogy a fentebb írtak szerint a felülvizsgálatnak nem lehetett tárgya az okozati összefüggés fennállásának vizsgálata, s így annak értékelése sem, hogy a szakértői bizonyítás eredménye mennyiben volt alkalmas az ebből a szempontból lényeges ténymegállapítások alátámasztására. Érdemben ezért ez a felülvizsgálati támadás nem volt vizsgálható.

[65] A Kúria a kifejtettekre figyelemmel, a rég. Pp. 275. § (3) bekezdése alapján a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.

Záró rész

[66] A Kúria a rég. Pp. 270. § (1) bekezdése folytán alkalmazott rég. Pp. 78. § (1) bekezdése szerint, a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (2) bekezdés b) pontjára és (5) bekezdésére, valamint 4/A. § (1) bekezdésére tekintettel kötelezte a felülvizsgálati eljárásban pervesztes alperest a felperes részéről felmerült – az általános forgalmi adót is tartalmazó ügyvédi munkadíjból álló – felülvizsgálati eljárási költség megfizetésére.

[67] Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 51. § (1) bekezdése szerint a megismételt felülvizsgálati eljárásban illetékfizetési kötelezettség nem merült fel.

[68] A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a rég. Pp. 274. § (1) bekezdése alapján – az alperes kérelmére – tárgyaláson bírálta el.

[69] Az ítélet elleni felülvizsgálatot a rég. Pp. 271. § (1) bekezdésének e) pontja zárja ki.

A döntés elvi tartalma

[70] I. A jogerős ítéletet hatályon kívül helyező, az ügyben eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására, új határozat hozatalára utasító kúriai végzésben foglalt iránymutatás köti a megismételt eljárásban eljáró bíróságot.

[71] II. Az emberi környezet fokozott védelme a kimentés szempontjából mindenkor megköveteli a magasabb, egyúttal szigorúbb mérce alkalmazását.

Budapest, 2023. június 27.

Salamonné dr. Piltz Judit s.k. a tanács elnöke, Dr. Zumbók Péter s.k. előadó bíró, Dr. Bajnok István s.k. bíró, Dr. Farkas Antónia s.k. bíró, Dr. Farkas Attila s.k. bíró

A kiadmány hitelül:

bíróági ügyintéző